

Cehennemde Evlilik: Türkiye’de Eğitim Denetiminin Birleştirilmesi Üzerine Maarif Müfettişlerinin Görüşleri *

Gül Kurum ¹, Şakir Çınkır ²

Öz

Eğitim denetimi nitelikli insan kaynağı yetiştirme konusunda önemli rol oynamaktadır. Ancak Türkiye’de eğitim politikalarındaki ani değişiklikler denetim sistemini de yakından etkilemektedir. Bu doğrultuda eğitim denetimi sisteminde yeniden yapılandırmaya gidilmiştir. 2014’teki yapılandırma ile il eğitim denetmenleri (İED) ile milli eğitim denetçileri (MED) maarif müfettişi olarak il Milli Eğitim Müdürlükleri (MEM) bünyesinde birleştirilmiştir. Bu birleşme özellikle bu iki grup müfettiş arasında hem statü hem de özlük hakları açısından önemli sorunlara sebep olmuştur. Bu bağlamda bu çalışmada eğitim denetiminin birleştirilmesi ile ilgili olarak maarif müfettişlerinin görüşlerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu Ankara İl MEM’de görev yapan maarif müfettişinden (8 MED, 7 İED) oluşmaktadır. 2014-2015 bahar döneminde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre katılımcılar, denetimin birleştirilmesinin gerekçelerini aynı/benzer işi yapma, bağımsız ve nitelikli denetim, denetimin tek elden yürütülmesi, denetimi siyasi etkiye açma ve özlük haklarını iyileştirme şeklinde ifade etmektedir. Diğer taraftan bu birleşme müfettişler arasında işbirlikli çalışma ve birbirini yakından tanıma konusunda olumlu etkiye sahipken, denetimsizlik, mesleki tükenmişlik, mali beklenti, statü kaybı, yanlış denetim gibi konularda eğitim sistemini olumsuz etkilemektedir. Katılımcılar bu birleşmeye alternatif olarak bölgede, bakanlıkta ya da valilik bünyesinde birleşmeyi önermektedir. Çünkü mevcut birleşmede, amaçlandığı gibi eğitim ve öğretimin niteliğinden daha çok statü ve özlük hakları bağlamında sorunlar ortaya çıkmıştır ve tartışılmıştır. Bu tartışmaların sonucunda birleşmeden önceki merkezde ve il düzeyinde olmak üzere iki yapıyı denetime yeniden geçilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Eğitim denetimi
Denetimin birleştirilmesi
Maarif müfettişi
Yeniden yapılanma

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 05.05.2017

Kabul Tarihi: 25.09.2017

Elektronik Yayın Tarihi: 06.11.2017

DOI: 10.15390/EB.2017.7288

* Bu makale "2. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları" kongresinde sunulan "Cehennemde Evlilik: Türkiye’de Eğitim Denetimi Sisteminin Birleştirilmesi Üzerine Eğitim Paydaşlarının Görüşleri" başlıklı bildirisinin genişletilmiş sürümüdür.

¹ Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, kurumgul@hotmail.com

² Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, cinkir@gmail.com

Giriş

Eğitim sisteminin temel faaliyeti eğitim ve öğretimdir. Eğitim politikacıları, okullardaki bu faaliyetlerin nasıl yürütüldüğü hakkında bilgi sahibi olmak isterler. Bu noktada denetimin durum saptama, değerlendirme ve geliştirme işlevinden yararlanılmaktadır. Böylece, süreçte karşılaşılan sorunlar zamanında tespit edilerek önceden gerekli önlemlerin alınması sağlanır. Bu amaçla her ülke eğitim sisteminin çıktılarını izlemek ve değerlendirmek üzere farklı tür ve yapıda denetim sistemleri geliştirmiştir. Bu bağlamda İngiltere ve Almanya’da “Dış Değerlendirme”; Avusturya, Danimarka, İrlanda ve Singapur’da “Okul-Öz-Değerlendirme”; Hollanda’da “Risk Odaklı Denetim”; İsveç’te “Tematik Denetim”; Galler ve İskoçya’da “İç-Dış Değerlendirme” gibi farklı eğitim denetimi modelleri geliştirilip uygulanmaktadır (Çınkır, 2014). Özellikle ulusal ve uluslararası sınavlarda Türk öğrencilerin performanslarının düşük olması toplumun farklı kesimlerinden eğitim sistemi ve okulların çıktılarına yönelik eleştirileri artırmıştır. 2014 yılına kadar eğitim sisteminde denetim hizmetleri merkezde milli eğitim denetçileri (MED) ve il düzeyinde il eğitim denetmenleri (İED) tarafından yürütülmekteydi. 2014 yılında çıkarılan 6528 sayılı Kanun ile “MED” ve “İED”ler maarif müfettişi adı altında birleştirildi. Öte yandan denetim hizmetleri ise il düzeyine alındı. Bu yapılanma MED ile İED’ler arasında özellikle statü kaygısı ve özlük hakları konularında çatışmaların yaşanmasına yol açmıştır.

Eğitimde denetim sisteminin yönetim anlayışlarıyla paralel olarak geliştiği söylenebilir. Bilimsel yönetimin hâkim olduğu 1900’lü yılların başında denetim kontrolcü bir anlayışa sahiptir. Bu bağlamda, en genel anlamı ile denetim; “örgüt yararına insan davranışlarını kontrol etmek” şeklinde tanımlanmaktadır (Taymaz, 2013, s. 3). Günümüze yaklaştıkça bu kontrolcü anlayış terk edilerek sanatsal, gelişimsel, klinik, farklılaştırılmış, öğretimsel (Aydın, 2013), tematik ya da risk odaklı (Katipoğlu, 2016) gibi farklı modeller aracılığıyla denetim, eğitim paydaşlarının işbirliğine dayalı olarak yürütülmektedir. Çünkü denetimin amacı “örgüt içinde yaşanabilecek güç yitimini, kapalılığı ve durağanlığı önlemek ve örgütü çağın koşullarına cevap verecek şekilde geliştirmek ve değiştirmektir” (Aydın, 2013, s. 3). Bu yüzden “denetimi belirli sınırlar çerçevesinde tanımlamak yerine eğitim örgütleri açısından işlerini daha iyi yapmak, öğretmenlere ve yöneticilere denetimin neler sağlayabileceği üzerinde tartışmak” gerekir (Carroll, 2007). Tarihsel süreç içinde eğitim denetimi eğitim paydaşlarının da yer aldığı işbirlikli bir yapıya dönüşmüştür. Bu yapı içinde denetim, denetmenler, öğretmenler ve okulun diğer çalışanları tarafından birlikte geliştirilmiş öğrenim ve öğretime ilişkin ortak bir vizyon oluşturmak olarak ifade edilmektedir. (Glickman, Gordon ve Ross-Gordon, 2014, s. 8). Kısacası denetimin artık eksik bulup küçük düşürmek değil, geliştirmeyi amaçlayan etkileşimli bir süreç olduğunu söylemek mümkündür.

Dünyada Eğitim Denetimi Uygulamaları

Dünyada farklı ülkeler, eğitim ve öğretimle ilgili amaçlarına ulaşmak için eğitim denetimi ile ilgili öz değerlendirme, risk odaklı ya da tematik gibi farklı modeller geliştirip uygulamaktadırlar. Bu bağlamda Singapur’da öz-değerlendirme temelli ve gelişim yönelimli denetim vardır (Çınkır, 2014). Öz-değerlendirme modeli, okulun gelişmesinde önemli bir faktördür. Öz-değerlendirmenin geçerliliği, dış değerlendiriciler tarafından belirli aralıklarla okullara yapılan ziyaretlerle denetlenir. Bu dış değerlendiriciler, bakanlık birimlerinden ya da akredite edilmiş bağımsız birimlerden gelen denetmenler olabilir. Bu süreçte okullar sürekli geliştiklerini gösteren kanıtlar sunarlar (Perry, 2013). Hollanda’daki “Risk Odaklı Denetim” modelinde de her okula düzenli denetim yapmak yerine risk grubundaki okullar hedef alınır. Yapılan deneysel çalışmalar da başarısız ve düşük performanslı okullarda bu denetim modelinin etkili olduğunu göstermektedir (Wolf ve Verkroof, 2011). İsveç’teki “Tematik Denetim”de ise belirli bir program ya da girişimle bağlantılı olarak okul işlerine ilgili temalar dâhilinde odaklanılır. Tematik değerlendirmenin formatı değerlendirme odağına bağlı olarak değişmesine rağmen bu süreçte genel olarak eğitim-öğretim gözlemlenir, okul yönetimi ve personel ile ilgili dokümanlar incelenir (Irish National Teacher’s Organization [INTO], 2014).

İngiltere’de ise eğitim denetimi; bağımsız dış değerlendirme ile çeşitli veri kaynaklarına dayanarak okulun etkililiğini ve bu etkililiğin geliştirilmesi için ne yapılması gerektiğini belirlemeyi amaçlar (The Office for Standards in Education [Ofsted], 2009). Bu amaçla okullar, doğrudan Ofsted tarafından görevlendirilen Majestelerinin denetmenleri, yine Ofsted tarafından görevlendirilen ve yönetimle ilgili düzenlemelerin denetiminden sorumlu olan yardımcı denetmenler ve denetim hizmeti sağlayanların, bunlar genellikle okul müdürleri ve eğitimle ilgili üst düzey personel olur, görevlendirdikleri denetmenler tarafından yapılır (Ofsted, 2013). İngiltere’de bu denetim anlayışı kapsamında öğrencilerin, akademik başarısı, okuldaki öğretimin niteliği, öğrencilerin güvenliği ve davranışları ve okul yönetiminin, liderliğinin niteliği gibi konular denetlenir (Ofsted, 2015).

Dünyada başarılı ülkeler içinde hiçbir eğitim sistemi denetimsiz bırakılmamaktadır. Çünkü bu ülkeler ölçüp değerlendiremedikleri hiçbir şeyi iyileştiremeyeceklerini savunmaktadırlar. Denetim ve izleme çıktıları iyi örneklerin ayırt edilip yayılmasını, zayıf alanların belirlenmesini ve okulların eğitim paydaşlarına karşı hesap verebilir olmasını sağlamaktadır (Schleicher, 2007). Örneğin Hong Kong’ta denetim, Bakanlık düzeyinde kalite güvencesi birimi tarafından okul iyileştirme ve hesapverebilirlik aracılığıyla okullara destek sağlama amacını taşımaktadır. Singapur’da ise yine Bakanlık düzeyinde okul değerlendirme birimi okulların mükemmelliğini, yeterliğini, hesapverebilirlik uygulamasını ve finansmanını denetlemektedir (Whitby, 2010). Aslında Singapur Eğitim Sistemindeki başarı, öz-değerlendirme ile desteklenen sıkı merkezi denetime bağlanmaktadır (Schleicher, 2007). Diğer taraftan Kore’de de merkezde yapılanmış bir denetim sistemi bulunmaktadır. 2005’ten beri Ulusal Akademik Başarıyı Değerlendirme sistemi kullanılmaktadır. Bu sistem, vatandaş olarak sahip olunması gereken esas becerileri değerlendiren testleri barındırmaktadır. Bu sayede okul denetim sistemi de değerlendirilmektedir. Ancak bu uygulama, Kore’deki okullar arasında yoğun bir rekabete sebep olmakla eleştirilmektedir (Cho, 2014).

Dünyada denetimin, eğitimin niteliğini iyileştirmek için yapıldığı söylenebilir. Denetim genel olarak okulu iyileştirmenin ve ilerlemenin itici gücü rolünü üstlenmektedir (Vanhoof ve Petegem, 2007). Ayrıca denetim, eğitimin kalitesi hakkında topluma hesap verilmesini sağlamaktadır. Diğer taraftan Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment [PISA]) gibi standart testlerin de eğitim çıktılarının kalitesini uluslararası düzeyde karşılaştırmayı sağladığı söylenebilir. Böylece matematik, okuma, fen gibi anahtar konu alanlarında hangi ülkenin bilgi ve beceriyi geliştirmede başarılı olduğu belirlenip ülkeler arasındaki farklılıklar ortaya konmaktadır ve iyi uygulamalar ülkeler arasında örnek alınmaktadır (Schleicher, 2007). Diğer bir deyişle PISA gibi uluslararası testlerin sonuçları öğrenme çıktılarına ulaşılma düzeyini belirleme konusunda kanıtlar sunmaktadır. Buradan gelen verilerle ülkelerin eğitim durumları ortaya konularak denetim sistemindeki gerekli gelişmeler için tedbirler alınmaktadır. Özetle, denetim uygulamaları ülkeden ülkeye değişmesine rağmen denetmenler mevcut verileri ve görüşme, ders gözlemi gibi ek verileri kullanarak eğitimin niteliğini değerlendirmektedir (Ehren, Altrichter, McNamara ve O’Hara, 2013).Uluslararası arenada başarılı ülkelerin eğitim sistemlerini denetim uygulamalarından gelen kanıtlarla şekillendirdiği söylenebilir.

Türkiye’de Eğitim Denetimi Sistemi

Türk eğitim denetiminin tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır. “1838’de çıkarılan Mahalle Mektepleri Hakkındaki Layiha’da okullarda öğretim aksaklıklarının giderilmesi” amaçlanmıştır (Taymaz, 2013, s. 19). Ancak Tanzimat Döneminde denetim, eğitim sistemini geliştirmenin bir yolu olarak daha sistematik hale getirilmiştir (Buluç, 1997). 1846’da çıkarılan yönetmelikte “okulları denetlemekle ve öğretmenlere rehber olmakla görevli *mektep muini* adı verilen memurların” olduğu ifade edilmiştir (Bilir, 2014, s. 41). Bu dönemde halkın eğitilmesi devletin ve hükümetin önemli bir görevi olarak kabul edilmiştir (Akyüz, 2015, s. 157). 1900’lerin başlarında eğitim müfettişleri denetim, rehberlik ve soruşturmanın yanı sıra öğretmenlerin görevlendirilmeleri ve görevden alınmasıyla sorumlu tutulmuştur (Bilir, 1991). Diğer taraftan Cumhuriyet Döneminde eğitimle ilgili değişiklikler kaynağını 3 Mart 1924’te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu’ndan almıştır (Akyüz, 2015, s. 329). Türk Milli Eğitiminin temelleri 1924’te atıldıktan sonra MEB bünyesinde eğitim denetimini odağa alan

yasal düzenlemeler yapılmıştır (Memduhoğlu, Aydın, Yılmaz, Güngör ve Oğuz, 2007). Bu çalışmanın amacı doğrultusunda Türk eğitim denetimi sistemi merkez ve taşra teşkilatı yapılanması şeklinde incelenmiştir. Eğitim denetiminin merkez teşkilat yapısına dair değişiklikler, denetim birimi, bağlı olunan makam ve kaynak parametreleri altında Tablo 1a'da özetlenmektedir.

Tablo 1a. Türk Eğitim Denetimi Tarihinin Kronolojisi (Merkez Teşkilat Yapısı)

Yıl	Denetim Birimi	Bağlı Olunan Makam	Mesleki Unvan	Kaynak
1838	-----	-----	Görevli Memur*	Mahalle Mekteplerine Dair Layihâ/Tasarı Sıbyan Mekatib-i
1846	-----	-----	Mekatib-i Muin (İlkokul denetimi)	Hocaları Efendilere İta Olunacak Yönetmelik
1862	-----	-----	Müfettiş unvanı ilk olarak kullanıldı.	-----
1869	Maarif-i Umumiye Nezaretî	İl Eğitim Kurulu Üyeleri	Müfettiş	Genel Eğitim Tüzüğü
1911	Maarif-i Umumiye Nezaretî	-----	Genel Müfettiş (12 Kişi)	MEB Merkez Örgütü Yönetmeliği
1912	Maarif-i Umumiye Nezaretî	Genel Müfettişlik Dairesi	Genel Müfettiş (Sürekli Denetim yapar)	MEB Örgüt Yönetmeliği
1914	-----	-----	Bakanlık ve İlköğretim müfettişliği kurulmuştur	Vilayet Maarif Müfettişlerinin Vazifelerine Dair Talimatname
1920	Teftiş Dairesi	Teftiş Dairesi	Müfettiş	-----
1922	Teftiş Kurulu	Teftiş Kurulu	Müfettiş	-----
1923	Teftiş Kurulu	Teftiş Kurulu (Bir müdür ve 10 Müfettiş)	Eğitim Müfettişi	Eğitim Müfettişleri Yönetmeliği 789 Sayılı Maarif Teşkilat Kanununa dayalı MEB Müfettişlerinin Hak, Yetki ve Görevlerine İlişkin Yönetmelik MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği (1998-2001-2005- 2007 Değişikliği)
1926	Teftiş Kurulu	Teftiş Kurulu	Maarif Müfettişleri (Merkez ve Bölge/Mıntika olarak ikiye ayrılmıştır.)	-----
1993	Teftiş Kurulu Başkanlığı	Bakan Teftiş Kurulu Başkanı	Müfettiş	-----
2011	Rehberlik ve Denetim Başkanlığı	Bakan, Rehberlik ve Denetim Başkanı	Milli Eğitim Denetçisi	652 Sayılı KHK
2014	Rehberlik ve Denetim Başkanlığı	Bakan, Müsteşar, Rehberlik ve Denetim Başkanı	Bakan onayı ile ildeki Maarif Müfettişleri görevlendirilir.	6528 Sayılı Kanun
2016	Teftiş Kurulu Başkanlığı	Bakan, Müsteşar ve Teftiş Kurulu Başkanı	Bakanlık Maarif Müfettişi	6764 Sayılı Kanun

Not: Bu tablo alan yazındaki bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır.

* Öğretmenlerin mesleki yeteneklerini tespit etmek, öğretimi geliştirmek ve öğrencilerin daha iyi yetişmelerini sağlamak üzere görevlendirilecek memur.

Tablo 1a'da görüldüğü üzere Türk eğitim denetimi merkezi yapısının temelleri Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıla kadar gitmektedir. Osmanlı Devleti'nde 1914'e kadar tek bir denetim yapısı görülmektedir. Denetim birimi olarak Teftiş Kurulu 1922'de kurulmuştur. 2011'deki değişiklikle denetim birimi Rehberlik ve Denetim Başkanlığı, 2016'da ise tekrar Teftiş Kurulu Başkanlığı şeklinde değiştirilmiştir. Merkezde denetmenlerin unvanı ilk önce mekatib-i muin olarak adlandırılırken sonrasında müfettişlikten, denetçiliğe, bakanlık maarif müfettişliğine dönüşmüştür. Diğer taraftan taşra denetim yapılanmasındaki tarihsel kronoloji Tablo 1b'de özetlenmektedir.

Tablo 1b. Türk Eğitim Denetimi Tarihinin Kronolojisi (Taşra Teşkilat Yapısı)

Yıl	Denetim Birimi	Bağlı Olunan Makam	Mesleki Unvan	Kaynak
1913	-----	İl merkezi İlköğretim Kurulu	İlköğretim Müfettişi	Geçici İlköğretim Kanunu
1914	-----	-----	İlköğretim Müfettişi	MEB İlköğretim Müfettişlerinin Görevlerine İlişkin Yönetmelik
1923	-----	-----	İlköğretim Müfettişi	İlköğretim Müfettişlerinin Görevlerine İlişkin Yönetmeliği
1927	-----	-----	İlköğretim Müfettişi	İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği
1961	-----	-----	İlköğretim Müfettişi	222 Sayılı Kanun
1962	-----	-----	İlköğretim Müfettişi	İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği
1969	-----	-----	İlköğretim Müfettişi	İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği
1990	-----	-----	İlköğretim Müfettişi	MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği
1999	İlköğretim Müfettişleri Başkanlığı	Vali İl M. E. Müdürü ve İlköğretim Müfettişleri Başkanı	İlköğretim Müfettişi	MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği (2005-2007-2009 Değişikliği)
2010	Eğitim Müfettişleri Başkanlığı	Vali İl M. E. Müdürü ve Eğitim Müfettişleri Başkanı	Eğitim Müfettişi	5984 Sayılı Kanun
2011	Eğitim Denetmenleri Başkanlığı	Vali İl M. E. Müdürü ve Eğitim Denetmenleri Başkanı	İl Eğitim Denetmeni	652 Sayılı KHK
2014	Maarif Müfettişleri Başkanlığı	Vali İl M. E. Müdürü ve Maarif Müfettişleri Başkanı	Maarif Müfettişi	6528 Sayılı Kanun

Not: Bu tablo alan yazındaki bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır.

Tablo 1b'de görüldüğü üzere eğitim denetiminin taşra yapılanmasının temelleri 1913'e dayanmaktadır. 2010'a kadar ilköğretim müfettişi olarak adlandırılan denetmenler, 2011'de il eğitim denetmeni ve son olarak 2014 yapılanması ile maarif müfettişi unvanını almıştır. Taşra yapılanmasında denetim biriminin denetmenlere verilen unvan ile paralel olarak değiştiği görülmektedir. Bu bilgiler ışığında Türkiye'de eğitim denetimi alanında köklü değişikliklere gidildiği görülmektedir. Bu kapsamda 2014 yılındaki yeniden yapılanma ile birleşen denetim yapısı 2016 yılındaki değişiklik ile tekrar ayrılmıştır. Ayrıca okullardaki ders denetimi görevi okul müdürlerine bırakılmıştır. Maarif müfettişleri sadece şikâyet olması durumunda mucipli denetim yapabilmektedir. Denetim niteliğine ve yeterliliğine bakılmaksızın ders denetiminin okul müdürlerine bırakılması maarif müfettişleri, öğretmenler ve müdürlerin kendisi tarafından doğru bulunmamaktadır. Tonbul ve Baysülen'in (2017)

araştırması da bu durumu somut şekilde ortaya koymaktadır. Yazarlara göre okul müdürlerinin ders denetimi yapması, mevcut yeterlikleri ve nitelikleri dikkate alındığında başta müfettişler ve öğretmenler olmak üzere müdürlerin kendisi tarafından da doğru bulunmamaktadır. Çünkü okul müdürleri, bu alanda bir eğitimden geçmemiş, bu süre içerisinde nadiren ders denetimi yapmış ve yapılan ders denetimleri öğretmenler tarafından etkisiz bulunmuştur.

Türkiye’de eğitim denetimi sistemi merkezi bir yapıya sahiptir. Bu yapı çerçevesinde eğitim denetimi; 2014 yılındaki yeniden yapılanmadan önce merkezi düzeyde MEB Rehberlik ve Denetim Başkanlığı’na bağlı “MED” ve yerel düzeyde İl MEM bünyesinde Eğitim Denetmenleri Başkanlığı’na bağlı “İED” tarafından yürütülmekteydi (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2011). Ancak 2014 (6528 sayılı Kanun) yılında MEB eğitim denetimi sisteminde yeniden yapılandırmaya gitmiştir. Balcı’ya (2010, s. 223) göre “örgüt ve alt sistemlerinde zamanla sorunlar yaşanması, dolayısıyla ana amaçlardan uzaklaşılması durumunda yeniden yapılandırmaya” gidilebilir. Diğer taraftan Çınkır (2010, s. 15) da “yeniden yapılandırmanın temel amacını; örgütteki stratejik ve artı değer yaratan birim, bölüm ve süreçlerin yeniden düzenlenmesi” olarak belirtmektedir.

Yapılan araştırmalarda genellikle denetimdeki ikili yapılanmadan şikâyet edilmektedir ve bu soruna denetimin tek çatı altında toplanması önerisi getirilmektedir (Yalçınkaya, 1990; Bilir, 1991; Karakaya, 2002; Akbaba Altun ve Memişoğlu, 2008). Memduhoğlu’nun (2012) Türk eğitim denetiminin yapısı ile ilgili araştırmasında da denetmen ve öğretim üyesi görüşlerine göre “MED ve İED” gibi ikili denetim yapılanmasının yanlış olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü bu ikili yapılanma organik bir bütünlük, işbirliği, eşgüdüm, görev çatışması ve sorumluluk binışmesi gibi problemlere sebep olmaktadır. Akbaba Altun ve Memişoğlu’nun (2010) ilköğretim müfettişleriyle denetimin yeniden yapılanması hakkında yaptığı araştırmasında da katılımcılar eğitim denetiminin birleştirilmesi ve denetmenlere tek bir unvanla hitap edilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Türk eğitim denetimi sisteminde MED ve İED’ler arasında eşgüdüm, işbirliği, birlik ve beraberlik gibi konularda problemler yaşandığı söylenebilir. Denetimle ilgili yapılan araştırmalar ve Milli Eğitim Şuralarında (MEB, 1996, 2006) alınan kararlar da denetim sisteminin ikili yapısının birleştirilmesi gerektiği yönündedir. Bu bağlamda hem merkezi hem de taşra düzeyindeki denetmenler Maarif Müfettişi unvanı ile İl MEM bünyesinde İl Milli Eğitim Müdürüne bağlı olarak birleştirilmiştir (6528 sayılı Kanun). İlgili kanunda birleşmenin genel gerekçesi olarak eğitimin etkililiğini arttırma, uzlaşma, eşgüdüm, istatistiksel verilerin tek merkezde toplanması ve işbölümünün sağlanması gösterilmiştir. Diğer taraftan 2016’daki 6764 sayılı Kanun’la yapılan son değişiklikte merkez teşkilatta 751 (750 müfettiş ve bir Başkan) kişilik çekirdek kadro ihdas edilmiştir. Bu kadronun eğitim bölgeleri ve tüm Türkiye’ye denetim hizmeti vereceği belirlenmiştir. Maarif müfettişlerinin yerel etkilerden uzak çalışabilmesi ve kamu kaynaklarının etkili kullanılması için il yöneticilerine rehberlik yapması amaçlanmaktadır. Yeni düzenlemeyle Bakanlık tarafından veya bakanlığın denetiminde sunulan hizmetlerin rehberlik ve denetimini sağlamak amacıyla gerekli görülen illerde bakan onayı ile çalışma merkezleri kurulması planlanmaktadır (MEB, 2016). Kısacası Türkiye’de denetimin değişen eğitim politikalarına göre yeniden şekillendiği söylenebilir.

Eğitim denetiminin ülkelerin denetim sürecine göre merkezi ya da yerel düzeyde yapıldığı görülmektedir. Türkiye’de 2014 yılındaki birleşme ile denetimin nispeten yerelleştiği görülmektedir. Özellikle ders denetimi görevinin okul müdürlerine bırakılması, İlköğretim Standartlarının belirlenmesi ile öz-değerlendirme çalışmalarının başlatılması bu yerleşmenin somut bir göstergesidir. Ayrıca bu yerleşme bakış açısıyla öğretim karmaşık, öğretmenler öz-yönelimli, sorumlu ve yeterli denetim, eğitim paydaşları ile kanuta dayalı işbirliği süreci olarak kabul edilmektedir (Sullivan ve Glanz, 2015, s. 45-46). Bu şekilde bir denetimle okul içinden gelen dönütler sayesinde öğretmenler öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde kendilerini geliştirme imkânı bulurken (Kyriakides ve Campbell, 2004) öğrencilerin öğrenme süreçleri de iyileştirilmektedir (MacBeath, 2005). Ayrıca örgütte denetim ve değerlendirme sürecine katılım arttıkça güven, doyum ve çalışanlar arasında iletişimin artacağına da inanılmaktadır (Hall, Leidecker ve DiMacro, 1996; Waldamn ve Atwater, 1998; aktaran Akbaba Altun ve Memişoğlu, 2011).

Gelişim ve değişim içerden gelir, kişiler kendi oluşturdukları şeylere bağlılık göstermektedir ve dönüt bireysel öğrenme ve örgütsel gelişim için çok önemlidir (MacBeath, 2005). Öz-değerlendirme gibi uygulamalar okulların kendi hakkında konuşmasına, kendi önceliklerini belirlemesine, kendi hikâyelerini nasıl anlatacağına ve okullarda nelerin ölçüleceğine izin verir (MacBeath, 2005, s. 3-4). Diğer taraftan standart test sonuçlarına öncelik verilmesi ve eğitim-öğretim etkinliklerinin gözlenmesi için standart rubrik kullanımı, öğrenme kültürünün temelinde yer alan işbirlikli ortama zarar vermektedir (Sullivan ve Glanz, 2015, s. 23-24). Bu gibi sebeplerden dolayı 2014 yılındaki yeniden yapılanma ile denetimin nispeten yerelleşerek ders gözlemlerinin okul müdürlerine bırakılması olumlu bir uygulama olarak görülmektedir.

Sonuç olarak Türkiye’de denetim uygulamalarının kısa süre zarfında birleştirilip merkezde toplandığı görülmektedir. Denetimin birleşmesinden önce Akbaba Altun’un (2009) ilköğretim ve bakanlık müfettişlerinin denetimin birleştirilmesine yönelik görüşlerini aldığı çalışmasına göre ilköğretim müfettişleri bu birleşmeyi desteklerken bakanlık müfettişleri bu duruma karşı çıkmaktadır. Ayrıca birleşmeden sonra 18/12/2014 tarihinde yapılan “Geçmişten Geleceğe Eğitim Denetimi ve Müfettişlik” panelinde de İED’ler birleşmeden memnun oldukları, ancak mali haklar açısından da denetmenler arasında eşitlik sağlanması ve kendi maaşlarının ve yolluklarının da iyileştirilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Diğer taraftan MED’ler bu birleşmeden memnun olmadıklarını ve yaptıkları işin niteliğinin aynı olmadığını belirtmişlerdir. MED’lerin statü kaybı endişesi ve İED’lerin statülerinin eşitlenmesi ancak özlük haklarının iyileştirilmemesi nedeniyle denetim sisteminin birleştirmesinden memnun kalmadıkları farklı ortamlarda dile getirilmektedir. Tek çatı altında birleşmenin daha çok İED’lerin girişimi ile olması müfettişler arasında hayalkırıklığına, çalışma barışının bozulmasına, mesleki tükenmişliğe, düşük motivasyona sebep olmuştur. Bu bağlamda tarafların isteği ve onayı olmadan yapılan bu birleşme cehennemde yapılan bir evliliğe benzetilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı eğitim denetimi yapısının birleştirilmesi ile ilgili olarak maarif müfettişlerinin görüşlerini gerekçeleriyle ortaya koymaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Maarif müfettişleri görüşlerine göre yeniden yapılandırma kapsamında denetim sisteminin birleştirilmesinin gerekçeleri nelerdir?
- Maarif müfettişleri görüşlerine göre eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesi kararı doğru mudur? Neden?
- Bu birleşmenin eğitim ve denetim sistemi üzerindeki olası etkileri (olumlu ve olumsuz) nelerdir?
- Eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesine alternatif öneriler nelerdir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Eğitim denetiminde yaşanan birleşmenin olumlu/olumsuz sonuçlarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Fenomenoloji, sosyal gerçekliği anlamak için bu gerçekliğin meydana getirdiği insan deneyimlerine odaklanır. Bu kapsamda olguya ilişkin deneyimler sorgulanır (Ersoy, 2016, s. 54-56). Bu araştırma deseninde bireyin davranışlarını anlamada, bireyin kendine özgü algısının ve yaşantısının bilinmesi savunulur. Bu desende farkında olunan ancak ayrıntılı bilgiye sahip olunmayan olgulara odaklanılır (Creswell, 2015). Burada kişi ya da kişilerin bu olguya dair deneyiminin anlamı, yapısı ve özü araştırılır. Diğer bir deyişle insanların ilgili olguları nasıl deneyimledikleri metodolojik, özenli ve derinlemesine betimlenmeye çalışılır (Patton, 2014, s. 104). Kısacası bu desen ile kişilerin olguya ilişkin deneyimlerinden yola çıkarak geliştirdikleri algı ve anlamlar anlaşılmasına çalışılmaktadır. Bu çalışmada derinlemesine incelenen olgu da eğitim denetiminin birleştirilmesidir.

Çalışma Grubu

Fenomenoloji nitel araştırma deseninde örneklem olarak 5-25 kişilik küçük örneklem ve konuya ilişkin tecrübeleri olan kişilerin seçildiği ölçüt örneklem tercih edilir (Glesne, 2012). Bu çalışmada ölçüt; Maarif Müfettişlerinin Ankara MEM'de çalışması, en az 15 yıldır görev yapması ve eski görev unvanlarının MED ve İED olmasıdır. Ayrıca bu görev unvanlarından mümkün olduğunca eşit sayıda katılımcıya ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Ankara MEM'de görev yapan 15 Maarif Müfettişinden oluşmaktadır. Katılımcıların branş, kıdem ve görev değişkeni ile ilgili bilgileri Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Branş-Kıdem ve Görev Değişkenine Göre Dağılımı

Katılımcı Sırası	Branş	Kıdem (yıl)	Görev
K1	Coğrafya Öğretmenliği	19	Maarif Müfettişi (MED)
K2	Sınıf Öğretmenliği	26	Maarif Müfettişi (İED)
K3	Sınıf Öğretmenliği	41	Maarif Müfettişi (İED)
K4	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	18	Maarif Müfettişi (MED)
K5	Sosyoloji/Felsefe grubu	21	Maarif Müfettişi (MED)
K6	Resim İş Öğretmeni	26	Maarif Müfettişi (MED)
K7	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	17	Maarif Müfettişi (MED)
K8	Sınıf Öğretmenliği	40	Maarif Müfettişi (İED)
K9	Sınıf Öğretmenliği	25	Maarif Müfettişi (İED)
K10	İngilizce Öğretmeni	37	Maarif Müfettişi (İED)
K11	Sınıf Öğretmenliği	44	Maarif Müfettişi (İED)
K12	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	18	Maarif Müfettişi (MED)
K13	Sınıf Öğretmenliği	27	Maarif Müfettişi (İED)
K14	Biyoloji Öğretmenliği	20	Maarif Müfettişi (MED)
K15	Biyoloji Öğretmenliği	17	Maarif Müfettişi (MED)

Tablo 2'de görüldüğü Maarif Müfettişlerinin 8'i eski MED, 7'si eski İED'den oluşmaktadır. Denetimde yaşanan bu değişiklik MED'ler ile İED'leri birleştirdiği için bu birleşme ile ilgili özellikle bu iki grubun görüşlerini almak önemsenmiştir. Bu sebeple katılımcılar içinde MED'ler ile İED'lerin sayısı olabildiğince eşit tutulmaya çalışılmıştır. Katılımcıların kıdemlerine bakıldığında ise ortalama olarak 25 yıldır çalıştıkları söylenebilir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2014-2015 eğitim-öğretim bahar döneminde Ankara İl MEM'de görev yapan Maarif Müfettişlerinden toplanmıştır. Görüşmeler, 25-29/05/2015 tarihleri arasında yapılmıştır. Bu nitel araştırma deseninde veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış görüşme tekniği kullanılır (Creswell, 2015). Bu çalışmada da veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile yüz yüze görüşme şeklinde toplanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Bu kapsamda 63 sayfa görüşme metni çıkarılmıştır.

Görüşme formu hazırlanırken öncelikle Türkiye'de eğitim denetimine ilişkin alanyazında bulunan kaynaklar incelenmiştir. Bu bilgilere dayanılarak dokuz açık uçlu soru hazırlanmıştır. Daha sonra bu açık uçlu sorulara ilişkin, beş eğitim yönetimi ve denetimi alanında uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanlardan gelen dönütlerden (Araştırmanın amacı ile doğrudan ilişkili olmayan bir soru çıkarılmıştır) sonra görüşme formu düzenlenmiştir. İki maarif müfettişi ile yapılan ön görüşmelerden sonra, sekiz soru ile görüşme formuna son şekli verilmiştir. Bu çalışmada yer alan görüşme sorularından örneklere aşağıda yer verilmiştir:

- 6528 Sayılı Kanun ile Milli Eğitim Denetçileri ve İl Eğitim Denetmenleri, Maarif Müfettişi adı ile tek bir çatı altında birleştirilerek eğitim denetimi sistemi yeniden yapılandırıldı. Size göre Türk eğitim denetimi sisteminin bu şekilde birleştirilmesinin gerekçeleri nelerdir?

- Size göre denetim sisteminin “Maarif Müfettişleri” adı altında tek bir yapıda birleştirilmesi kararı doğru mudur? Lütfen bu birleşmeyi doğru bulma/bulmama sebeplerinizi açıklar mısınız?
- Denetim sisteminin “Maarif Müfettişleri” adı altında tek bir yapıda birleştirilmesi ile uygulamada ne tür sorunlarla karşılaşmıştı?

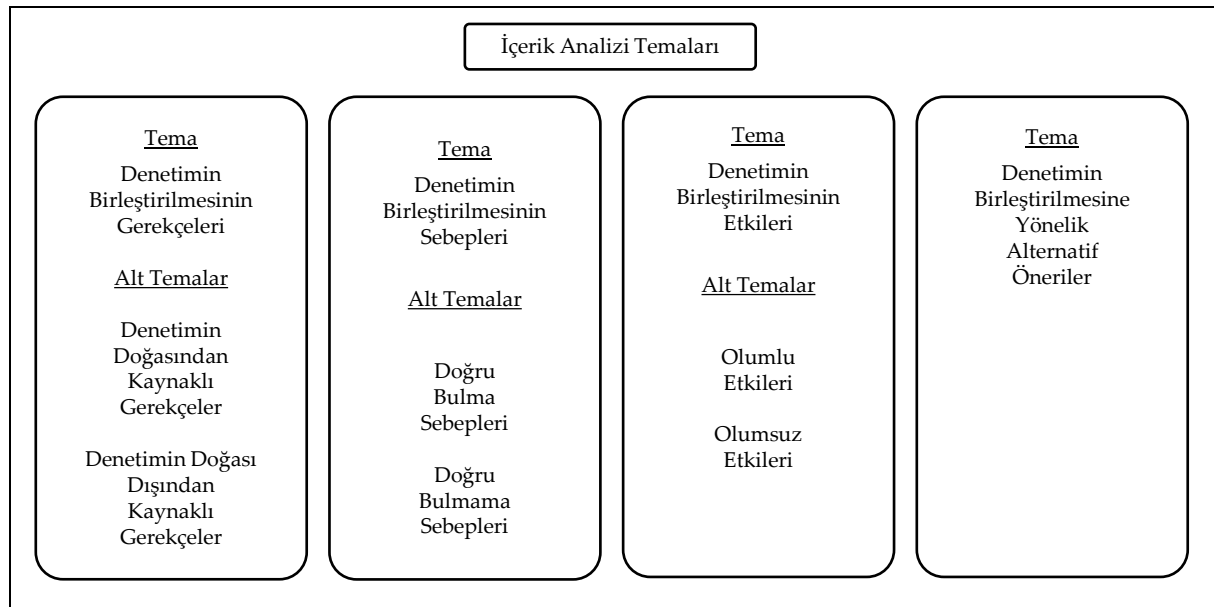
Geçerlik-Güvenirlik Çalışması

Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak kullanılan formların kapsam geçerliği uzman görüşüne sunulmuştur. Bu amaçla beş alan uzmanından görüş alınmış ve formlara son hali verilmiştir. Araştırmada güvenilirliği sağlamak için araştırmacılar bağımsız olarak deşifre edilen metinler üzerinde ortaya çıkan görüşleri (130 görüş) belirlemiş ve birlikte oluşturdukları temalar altında toplamıştır. Creswell'e (1998; aktaran Glesne, 2012) göre de meslektaş değerlendirmesi ve bilgi alma nitel araştırmanın inandırıcılığını sağlamada sıklıkla kullanılan bir yöntemdir.

Güvenirlik için araştırmacılar tarafından Nvivo 10 programına aktarılan görüşler üzerinden olası temalar belirlenmiştir. Daha sonra bu görüşler ve temalar excel'e aktararak iki farklı uzmandan ilgili görüşleri temaların altında toplaması istenmiştir. Araştırmacılar tarafından analiz edilen 30 görüş farklı temalar altında toplanmıştır. Bu kapsamda uzmanlar arası uzlaşma %78 olarak bulunmuştur. Miles ve Huberman'a (1994) göre nitel araştırmalarda güvenilirliği tespit etmek için uzlaşma yüzdesinin %70 ve üzeri olması gereklidir. Ayrıca Yıldırım ve Şimşek'e (2011) göre geçerlik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla ayrıntılı betimleme yapmak, diğer bir deyişle doğrudan alıntılar vermek gereklidir. Bu amaçla araştırmanın bulguları doğrudan alıntılarla desteklenmiştir

Verilerin Analizi

Araştırmada veriler içerik analizi tekniği kullanılarak Nvivo 10 Paket Programı ile analiz edilmiştir ve yorumlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle görüşmelerden elde edilen ses kayıtları bilgisayar ortamına yazılı olarak aktarılmıştır. Daha sonra bu veriler sorulan sorular ve araştırmanın amaçları doğrultusunda araştırmacı tarafından düzenlenmiştir. İçerik analizi sürecinde görüşme sorularına verilen cevaplardan yola çıkarak temalar oluşturulmuştur. Temalara ilişkin ayrıntılar Şekil 1'de gösterilmektedir.

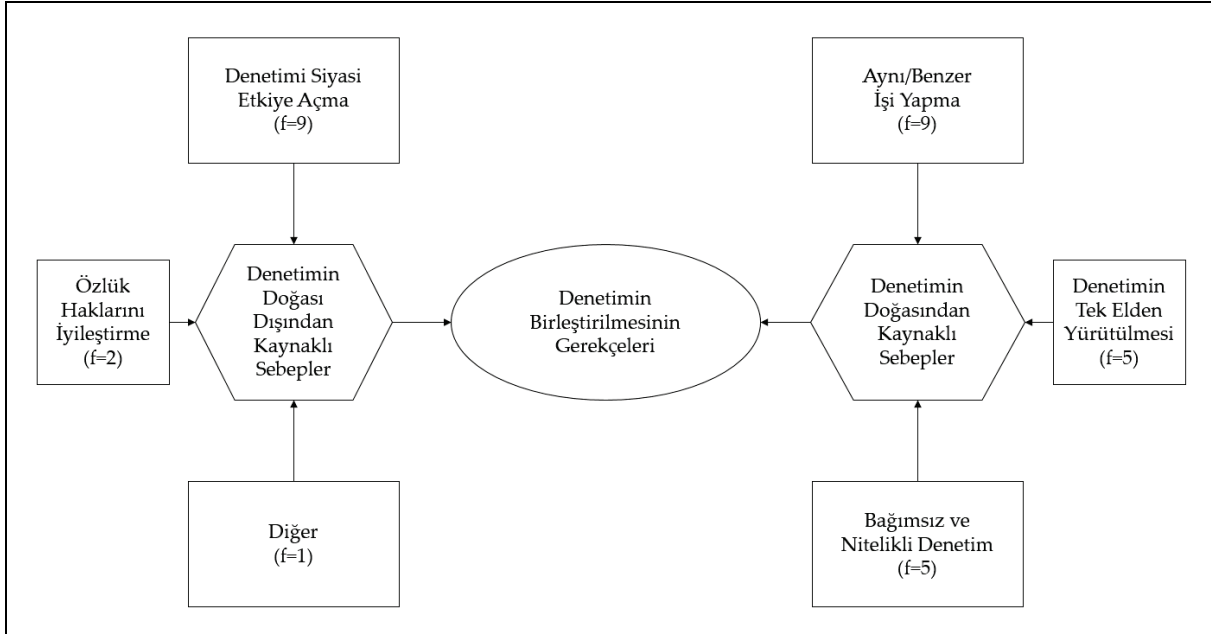

Şekil 1. İçerik Analizi Temaları

Şekil 1'de görüldüğü üzere bu çalışmada dört tema bulunmaktadır. Temaların altında toplanan görüşlerden de alt temalara gidilmiştir. Bu temalar ve alt temalar öncelikle modelde özetlendikten sonra betimsel bir anlatımla yorumlanmıştır. Katılımcılardan (Maarif Müfettişleri- İED ve MED-) doğrudan alıntı yapılan görüşler, italik biçimde verilerek katılımcı kodları parantez içinde sunulmuştur.

Bulgular

Bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda incelenmiştir. Bulguların sunulduğunda araştırma sorularına uygun bir sıra izlenmesi dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda katılımcılara öncelikle eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesinin gerekçeleri sorulmuştur. Bu kapsamda katılımcıların belirttikleri gerekçeler Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2. Denetimin Birleştirilmesinin Gerekçeleri

Şekil 2’de görüldüğü üzere denetimin birleştirilmesi ile ilgili katılımcıların belirttiği gerekçeler denetimin doğasından ve denetimin doğası dışından kaynaklı sebepler olmak üzere iki grup altında toplanmaktadır. Denetimin doğasından kaynaklı sebepler içinde en önemli gerekçe “Aynı/Benzer İş Yapma” olarak belirtilmiştir. Diğer öne çıkan gerekçeler Tablo 3a’da gösterilmektedir.

Tablo 3a. Eğitim Denetiminin Birleştirilmesinin Denetimin Doğasından Kaynaklı Gerekçeleri ile İlgili Görüşler

Nedenler	Görüşmelerden Alınan İfadeler
Aynı/Benzer İş Yapma	K3 İED-“ Yönetmeliklerde aynı işler var.” K10 İED-“ Yapılan işler aynıdır.” K13 İED-“Yönetmelikte belirlenmiş görevler (rehberlik, denetim, inceleme, soruşturma vb. işler) harfi harfine aynıdır.”
Bağımsız ve Nitelikli Denetim	K3 İED- “Yerelde müfettişler çok büyük baskı altındalar.” K5 MED-“Denetimin daha etkin daha yetkin ve sağlıklı olması için yola çıktık.” K11 İED-“İlköğretim müfettişleri il milli eğitim müdürünün emrinden çıkmak istiyor.”
Denetimin Tek Elden Yürütülmesi	K2 İED- “Denetim sistemi iki başlıktan kurtarılmış oldu.” K9 İED-“Denetim tek çatı altında toplandı.” K4 MED-“Uygulamada birlikteliğin sağlanması için tek çatı altında birleştirmek faydalı olmuştur.”

Tablo 3a'da görüldüğü üzere maarif müfettişleri eğitim denetiminin birleştirilmesini aynı/benzer işi yapma, bağımsız ve nitelikli denetim, denetimin tek elden yürütülmesi gibi denetimin doğasından kaynaklı gerekçelere bağlamaktadır. Katılımcıların görüşlerine göre "Aynı/benzer işleri yapma" bu birleşmenin en önemli nedenidir. Ancak bu konuda eski İED'ler daha fazla görüş (7 görüş) bildirmiştir. Bu bağlamda eski İED maarif müfettişi "Yaptığımız iş aynı. Onlar da denetim yapıyor biz de yapıyoruz. Onlarda soruşturma yapıyor biz de yapıyoruz (K10 İED)" şeklinde bir görüş belirtirken eski MED maarif müfettişi "Aynı işi yapıyor demek hepsinin eşitlenmesi anlamına gelmiyor. Kanunda hiyerarşik bir yapı var. Ona göre yapılanma oluyor. Genel müdür de öğretmendir. Birileri onu daire başkanı, genel müdür yapıyor. Böyle bir eşitlikte örgütte verim olmaz. Bunun için müfettişi memurluktan ayrı bir konuma oturtmak gerektiğini (K14 MED)" ifade etmiştir.

Diğer taraftan denetimin birleştirilmesiyle "Bağımsız ve Nitelikli Denetim" sağlanabileceği düşünülmektedir. Maarif müfettişlerinden İED'ler "Bu birleşme ile İl MEM emrinden çıkmak, bağımsız hale gelmek vardı (K3 İED,K11 İED)" şeklinde görüş bildirirken MED'ler "Denetimin niteliğinin arttırılması amaçlanmıştır" ifadesini kullanmıştır. Son gerekçe olan "Denetimin tek elden yürütülmesi" ile ilgili olarak da tüm katılımcılar "Uygulamada birlikteliğin sağlanması için denetimin tek çatı altında birleştirildiği (K2 İED,K3 İED,K4 MED,K8 İED,K9 İED)" yönünde görüş bildirmiştir. Eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesinin gerekçeleri sadece denetimin doğasından kaynaklı sebeplere bağlanmamıştır. Bu durumda denetimin doğası dışından kaynaklı sebeplerin de etkili olduğu görülmektedir. Eğitim denetiminin birleştirilmesinin denetimin doğası dışından kaynaklı sebepleri de Tablo 3b'de gösterilmektedir.

Tablo 3b. Eğitim Denetiminin Birleştirilmesinin Denetimin Doğası Dışından Kaynaklı Gerekçeleri ile İlgili Görüşler

Nedenler	Görüşmelerden Alınan İfadeler
Denetimi Siyasi Etkiye Açma	K1 MED- " Teftiş kurulunun siyasi etkiye biraz daha kapalı olması." K13 İED- " Öğretmen sendikaları ve eğitim odaklı derneklerin baskısı." K7MED- "Çok fazla siyasi etki vardır."
Özlük Haklarını İyileştirme	K10 İED- "Özlük haklarının iyileştirilmesi." K4 MED- "Ücretlerin merkezdeki müfettişlerin seviyesine getirilmesi, özlük haklarının onların seviyesine getirilmesi"
Diğer	K3 İED- "Bakanlık müfettişlerinin yetkiye dayanarak etkili olmaya çalışmaları."

Tablo 3b'de görüldüğü üzere eğitim denetimi sistemi denetimi siyasi etkiye açma ve özlük haklarını iyileştirme gibi denetimin doğası dışından kaynaklı gerekçelerden dolayı birleştirilmiştir. Bu konuda hem İED'lerin hem de MED'lerin görüşleri en fazla "Denetimi Siyasi Etkiye Açma" (9 görüş) nedeni altında birleşmektedir. MED maarif müfettişi bu konuda "Bakanlık merkezde her şey siyasi etkiye açıkken teftiş kurulu siyasi etkiye biraz daha kapalıydı. Her türlü insanın her türlü görüşün olduğu bir kurumdu (K1 MED)." şeklinde görüş bildirirken İED maarif müfettişi "Hükümete yakın olan sendikalar, hükümete yakın olan partilerin ilçe başkanları, temsilcileri hatta üyeleri müfettişler üzerinde ilköğretim müfettişleri üzerinde baskı oluşturmaya çalıştılar(K3 İED)" ifadesini kullanmıştır.

Katılımcılara eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesi kararını doğru bulup bulmadıkları sorulduğunda ise üç farklı cevap ortaya çıkmıştır. Bu uygulamanın sonuçlarından yakından etkilenen maarif müfettişlerinin beşi (K1 MED, K2 İED, K3 İED, K8 İED, K9 İED) eğitim denetimi sisteminin

birleştirilmesini “tamamen doğru” bulurken, beşi (K6 MED, K7 MED, K12 MED, K14 MED, K15 MED) “tamamen doğru bulmamak”tır. Maarif müfettişlerinin beşi (K4 MED, K5 MED, K10 İED, K11 İED, K13 İED) ise bu birleşmeye ilişkin “doğru ama” şeklinde görüş bildirmiştir. Kısacası katılımcılar içinde İED’ler bu birleşmeyi tamamen doğru bulurken, MED’ler doğru bulmamaktadır. Katılımcıların eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesini doğru bulma sebepleri Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4. Eğitim Denetiminin Birleştirilmesini Doğru Bulma Nedenleri ile İlgili Görüşler

Nedenler	Görüşmelerden Alınan İfadeler
Eşgüdümleme	K4 MED- “Denetim faaliyetlerinin bir merkezden koordine edilmesi.”
Azalan Hiyerarşi	K4 MED- “MEB denetim sisteminin belirli bir merkeze bağlanması.”
Benzer Niteliklere Sahip Olma	K3 İED- “Bakanlık müfettişleri ile ilköğretim müfettişleri arasında öğrenim farkı yoktur.”
	K8 İED- “Denetim yapan kişiler aynı okuldan mezundur, müfettişler aynı eğitimi almıştır.”

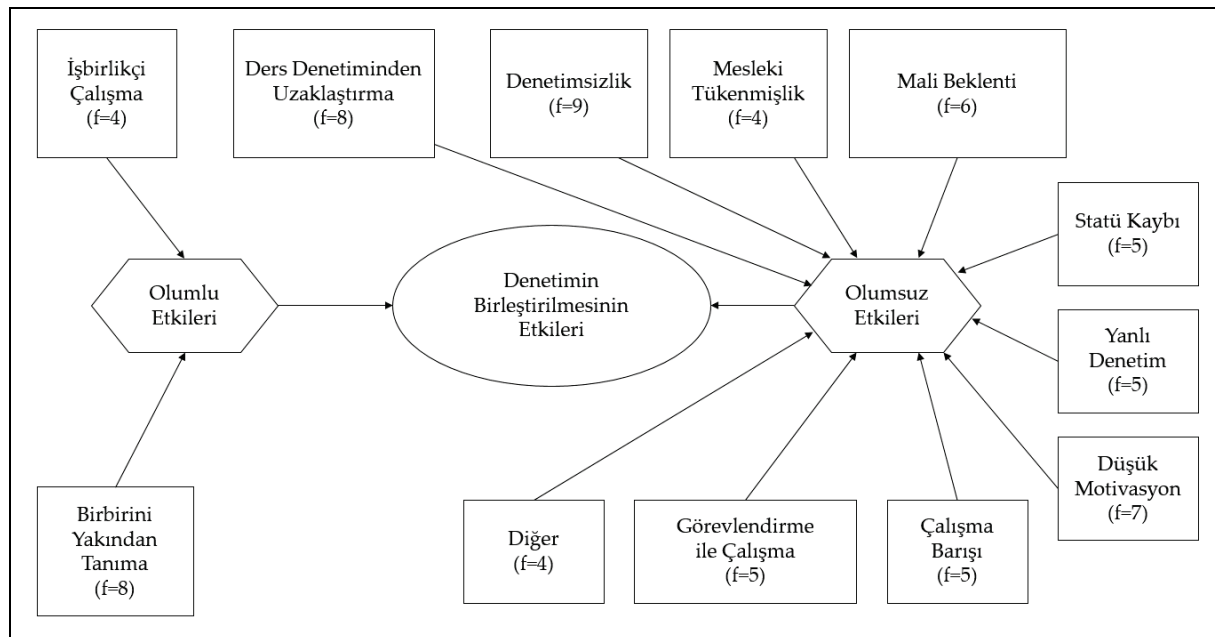
Tablo 4’te görüldüğü üzere katılımcıların eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesini doğru bulma sebepleri eşgüdümleme, azalan hiyerarşi ve benzer niteliklere sahip olma şeklindedir. Katılımcıların görüşlerine göre bu birleşmenin doğru olmasının en önemli sebeplerinden biri maarif müfettişlerinin “Benzer niteliklere sahip olması”dır. Bu konuda İED maarif müfettişleri “Aynı eğitimi aldıkları (K3 İED, K8 İED)” yönünde görüş bildirmiştir. MED maarif müfettişi ise bu birleşmenin tek doğru tarafının “Uygulamada birliktelik ve denetim sisteminin belirli bir merkeze bağlanmasını sağlaması (K4 MED)” olduğunu ifade etmiştir. Kısacası bu birleşmeyi çoğunlukla İED maarif müfettişlerinin eşgüdümleme, azalan hiyerarşi ve benzer niteliklere sahip olma yönünden doğru buldukları söylenebilir. Diğer taraftan katılımcıların eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesini doğru bulmama sebepleri Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5. Eğitim Denetiminin Birleştirilmesini Doğru Bulmama Nedenleri ile İlgili Görüşler

Nedenler	Görüşmelerden Alınan İfadeler
Üst Denetim Birimini Bitirme	K11 İED- “Bakanlık müfettişleri il milli eğitim müdürünün emrine verilerek pasivize edildi.”
	K5 MED- “Bakanlık müfettişliği ortadan kaldırıldı.”
	K15 MED- “Denetim istenmediğini için mevcut etkin yapının ortadan kaldırıldı.”
Farklı İş/Görev Alanı	K1 MED- “Herkesin görev alanı farklıdır.”
	K14 MED- “Bakanlık inceleme-soruşturma ile il inceleme-soruşturma farklıdır.” K7 MED- “Biri ülke çapında diğeri yerelde denetim yapıyor.”
Farklı Donanım ve İşe Yerleşme Koşulları	K15 MED- “Müfettişler farklı sınav, yeterlik, yetiştirme aşamalarından geçmektedir.”
	K4 MED- “İşe giriş şartları, yetiştirme tarzı, uzmanlık seviyesi farklıdır.”
Dayanaksız Bir Uygulama	K1 MED- “İlçeleri kaymakam, illeri vali yönetiyor. İkisi de valilikte ya da kaymakamlıkta birleştirilsin.”
	K12 MED- “İl milli eğitim müdürüyken ilçe milli eğitim müdürü olsunlar.”
	K15 MED- “Yüksek yargı (anayasa danıştay) üyeleri de aynı işi yapıyor.”

Tablo 5’te görüldüğü üzere katılımcıların eğitim denetiminin birleştirilmesini doğru bulmama sebepleri üst denetim birimini bitirme, farklı iş/görev alanı, farklı donanım ve işe yerleşme koşulları ve dayanaksız bir uygulama şeklindedir. Katılımcıların görüşleri en fazla (7 görüş) “Üst denetim birimini bitirme” nedeni altında birleşmiştir. Ancak bu konuda MED maarif müfettişlerinin görüşleri en fazla “Farklı iş/görev alanı” nedeni altında birleşmiştir. Çünkü MED maarif müfettişleri “Herkesin görev alanının farklı olduğunu (K1 MED, K5 MED, K6 MED, K7 MED, K14 MED, K15 MED)” düşünmektedir. Ayrıca MED maarif müfettişlerinin çoğu (K1 MED, K4 MED, K7 MED, K12 MED, K15 MED) bu birleşmeyi “Dayanaksız bir uygulama” olarak görmektedir. Bu konuda MED maarif müfettişleri “Vali-kaymakam, rektör-dekan (K1 MED), il-ilçe Milli Eğitim Müdürü (K12 MED), yüksek yargı üyeleri (Anayasa-Danıştay) (K15 MED), okutman-profesör (K4 MED), sınıf öğretmeni-profesör (K7 MED)” arasında analogi yaparak aynı işi yapma konusuna nitelik açısından bakıp bu birleşmenin dayanaksızlığını ortaya koymaya çalışmışlardır. Bir MED maarif müfettişi “Üniversitedeki bir profesör de eğitim veriyor, öğrenci yetiştiriyor. İlkokuldaki sınıf öğretmeni de eğitim veriyor. Şimdi aynı işi mi yapıyor bunlar? Hedef kitleleri farklıdır. Bir tanesi ilkökul çocuğunu eğitirken bir tanesi başka bir eğitim yapıyor, daha üst bir eğitim yapıyor. Yetiştirecek olanı yetiştiriyor. Dolayısıyla bir bakanlık müfettişi gittiği zaman ilköğretim müfettişlerinin de denetimini yapıyordu. Onlarla ilgili işlemleri de onlar yürütüyordu (K7 MED).” şeklinde görüş bildirmiştir.

Eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesi doğru bulunsun ya da bulunmasın, bu birleşmenin eğitim sistemini yakından ilgilendirdiği yadsınamaz bir gerçektir. Katılımcıların görüşlerine göre bu birleşmenin eğitim sistemi üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesinin eğitim sistemi üzerindeki bu etkileri Şekil 3’te özetlenmiştir.

Şekil 3. Eğitim Denetimi Sisteminin Birleştirilmesinin Etkileri

Şekil 3’te görüldüğü üzere maarif müfettişlerinin eğitim denetiminin birleştirilmesinin etkileri üzerine görüşleri olumlu ve olumsuz etkiler olarak iki ayrı grupta ele alınabilmektedir. Eğitim denetiminin birleştirilmesinin maarif müfettişleri üzerindeki en olumsuz etkisi içinde denetimsizlik yer almaktadır. Öne çıkan diğer olumsuz etkiler ise Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. Eğitim Denetiminin Birleştirilmesinin Olumsuz Etkileri ile İlgili Görüşler

Olumsuz Etkiler	Görüşmelerden Alınan İfadeler
Denetimsizlik	K1 MED- "İl milli eğitim müdürünü kimse denetleyemiyor." K4 MED- "İl müdürü ve üstündeki bürokratların denetim dışına çıkarılması söz konusu dolaylı olarak." K13 İED- "Bugün ders denetimi olmadığından sınıf içi eğitim etkinlikleri tamamen öğretimin vicdanına, inisiyatifine bırakılmış durumdadır." K15 MED- "İl müdürleri bakanlıktan görevlendirilen maarif müfettişlerine ifade bile vermemektedir."
Mesleki Tükenmişlik	K1 MED- "Küskünlük, hayal kırıklığı, tükenmişlik oluştu." K2 İED- "Ruhsal çöküntü içindeler." K4 MED- "İki grup müfettiş de mutsuz."
Mali Beklenti	K12 MED- "Maaşlar iyileştirilmedi." K13 İED- "Aynı iş yapılmasına rağmen özlük hakları farklıdır." K2 İED- "Mali haklar elde edilemedi."
Statü Kaybı	K2 İED- "Bakanlık müfettişleri tenzil-i rütbeye uğramış oldu." K4 MED- "İl müdürünü denetlerken il müdürünün emrine verildi." K6 MED- "Denetlediğimiz kişilerin emri altına girmişizdir."
Yanlı Denetim	K1 MED- "Objektif bir raporlama, soruşturma denetim nasıl yapılacak?" K5 MED- "Siyasal erkin kontrolündeki eğitim denetimi sistemi ne kadar etkili ve verimli olabilir?" K14 MED- "Bağımsız karar verme noktası sorunlu hale geldi."
Düşük Motivasyon	K1 MED- "Büyük bir moral bozukluğu var." K11 İED- "Bakanlıktan gelen arkadaşlarımızın moralinin en düşük düzeyde olduğunu söyleyebilirim." K4 MED- "İnsanları üzmüş, kırmış, küskünlüğe sebep olmuş ve motiveli bir şekilde çalışmayı engellemiş."
Çalışma Barışı	K2 İED- "3 binlik 5 binlik müfettiş olarak lanse edilmeye başladık" K5 MED- "İş barışı sorunu yaşanıyor." K9 İED- "İş barışı zedelendi."
Görevlendirme İle Çalışma	K11 İED- "Arkadaşlarımızın da bakanlıktan gelenlerin de bakandan ile çekilmesi bir kısmının tekrar orda görevlendirilmesi bir kısmının da il müfettişleriyle birlikte gene çalışıyor olması olumsuz." K13 İED- "Merkezde görevlendirilen müfettişlerin illere soruşturma için gönderilmesinin hukuki alt yapısı yoktur."
Ders Denetiminden Uzaklaştırılma	K2 İED- "Yanlış olduğunu düşünüyorum. Bu iş profesyonel bir göz tarafından [maarif müfettişi] yapılabilir." K11 İED- "Sakıncalı buluyorum. Okul müdürü öğretmeniyle yakın çalışan biri. Diğer taraftan öğretmenlerle okullarla mukayese sıkıntısı oluyor." K13 İED- "Bu konuda eğitimi olmayanların görevlendirilmelerinin çok yerinde olmadığı düşünüyorum."
Diğer	K1 MED- "Bizzat kendi branşındaki insanların denetleyip rehberlik etmesi yoktur şu anda." K15 MED- "zorunlu hizmetlerini tamamlamışlarsa aynı ilde 8 yıldan fazla görev yapamazlar, tayin istemek zorundalar." K8 İED- "Birleşme yetki-sorumluluk bakımından istenilen beklenen düzeyde olmadı."

Tablo 6'da görüldüğü üzere eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesinin olumsuz etkileri denetimsizlik, mesleki tükenmişlik, mali beklenti, statü kaybı, yanlış denetim, düşük motivasyon, çalışma barışı, görevlendirme ile çalışma, ders denetiminden uzaklaştırılma şeklindedir. Katılımcıların görüşleri en fazla (10 görüş) "Denetimsizlik" görüşünde birleşmektedir. Bu konudaki görüşlere bakıldığında hem İED hem de MED maarif müfettişlerinin aynı fikirde olduğu görülmektedir. Bir MED maarif müfettişi "*Birleşmeden sonra hiç denetim kalmadı (K7 MED)*" şeklinde görüş bildirirken bir başka MED maarif müfettişi de "*İl müdürü ve üstündeki bürokratların dolaylı olarak denetim dışına çıkarılması söz konusudur (K4 MED)*." ifadesini kullanmıştır. Bu konuyla ilgili bir İED maarif müfettişi "*Bugün ders denetimi olmadığından sınıf içi eğitim etkinlikleri tamamen öğretmenin inisiyatifine bırakılmış durumdadır (K13 İED)*." şeklinde görüş bildirirken başka bir İED maarif müfettişi de "*İl milli eğitim müdürü yasal olarak onların teftişini, denetimini, soruşturmasını tanımayabilir. Ben seni tanımıyorum, sana ifade vermeyeceğim derse o da ifadesini alamaz. Çünkü statü olarak onun altındadır (K2 İED)*." ifadesini kullanmıştır.

Eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesinin en olumsuz etkisi konusunda tüm katılımcıların hem fikir olduğu söylenebilir. Bu konuda MED maarif müfettişleri denetimsizlikten sonra en çok "Yanlış denetim" olmasının eğitim sistemini olumsuz etkileyeceği yönünde görüş bildirmektedir. Bu konuda bir MED maarif müfettişi "*Siyasal erkin veya sendikal erk gibi sivil toplum kuruluşlarının kontrolü altındaki bir eğitim yönetimi sisteminin bağlı olduğu eğitim denetim sistemi ne kadar etkili ve verimli olabilir (K5 MED)*." ifadesini kullanmıştır. Ayrıca MED maarif müfettişleri bu birleşme ile statü kaybına uğradıklarını düşünmektedir. Bu konuda bir MED maarif müfettişi "*Bakanlıktaki müfettişler müsteşardan itibaren alttaki bütün bürokrasiyi denetleme soruşturma yetkisine sahipti, şimdi il müdürünü denetlerken il müdürünü emrine verildi (K4 MED)*." şeklinde görüş bildirirken diğer maarif müfettişleri bu durum için "*Tenzil-i rütbeye uğrama (K2 İED, K6 MED)*" ifadesini kullanmıştır. Diğer taraftan İED maarif müfettişlerinin görüşleri denetimsizlikten sonra en fazla (6 görüş) "Mali beklenti" görüşü altında toplanmıştır. Bu konuda bir İED maarif müfettişi "*Sadece aşırı bir ücret kıskançlığımız var. 41 yıllık devlet memuruyum. 3339 lira maaş alıyorum. Bakanlıktan gelen arkadaşlardan 3 yıl adaylığı kalkan 4800-5500 lira arasında maaş alıyorlar. Çok almıyorlar onların aldıkları hakkı. Bizimki de o olmalı (K3 İED)*." şeklinde görüş bildirmiştir. Bütün olumsuz etkilere rağmen bu birleşmenin olumlu etkileri de mevcuttur. Eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesinin olumlu etkileri Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Eğitim Denetiminin Birleştirilmesinin Olumlu Etkileri ile İlgili Görüşler

Olumlu Etkiler	Görüşmelerden Alınan İfadeler
İşbirlikli Çalışma	K11 İED- " <i>Müfettişlerin birbirinden öğrendikleri olmuştur.</i> " K12 MED- " <i>Müfettişlerin branşları itibarıyla alana katkıları olmuştur.</i> " K9 İED- " <i>Müfettişler birbirlerinin tecrübelerinden ve görüşlerinden faydalanmıştır.</i> "
Birbirini Yakından Tanıma	K3 İED- " <i>Müfettişler birbirini tanımış oldu.</i> " K8 İED- " <i>Müfettişler birbirinin problemlerini bildi, tanıdı ve aralarında kaynaşma oldu.</i> "

Tablo 7'de görüldüğü üzere eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesinin olumlu etkileri işbirlikli çalışma ve birbirini yakından tanıma şeklindedir. Katılımcıların görüşlerine göre en olumlu etki (4 görüş) "İşbirlikli çalışma"dır. Bu birleşmeye olumlu bakan maarif müfettişleri "*Birbirlerinden öğrendikleri şeyler olduğunu (K6 MED, K9 İED, K11 İED, K12 MED)* ve böylece birbirlerini daha yakından tanıma fırsatı yakaladıkları (K3 İED, K8 İED)." şeklinde görüş bildirmiştir. Ancak katılımcılar içinde hem MED hem de İED maarif müfettişlerinin bu birleşmeden memnun olmadıkları söylenebilir. Katılımcıların bu birleşmeye ilişkin getirdiği alternatif öneriler Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8. Eğitim Denetiminin Birleştirilmesine Yönelik Alternatif Öneriler ile İlgili Görüşler

Öneriler	Görüşmelerden Alınan İfadeler
Bölgede Birleşme	K11 İED- " Bölgesel yapılandırma faydalı olacaktır." K13 İED- "Denetimin taşrada değil, merkezde ve bölge sisteminde yürütülmelidir." K2 İED- "Bölge sistemi getirilebilirdi."
Bakanlıkta Birleşme	K1 MED- "Birleşecekse de yukarda birleşmesi lazımdır." K11 İED- "Birleşme bakanlık düzeyinde olmalıdır." K2 İED- "Denetim birleşecekse, hep beraber bir üst noktada birleşmelidir."
Valilik Bünyesinde Birleşme	K10 İED- "En azından valilik bünyesinde birleşmelidir." K11 İED- "İl milli eğitim müdürlerinden valiliğin bünyesinde birleşme olabilir." K3 İED- "Müfettişlerin il milli eğitim müdürlüklerinin emrinden alınıp en azından valiliğe bağlanması gerekir."

Tablo 8’de görüldüğü üzere katılımcılar eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesi konusunda bölgede, bakanlıkta ve valilik bünyesinde birleşme önerisini getirmiştir. Önerilerin daha çok İED maarif müfettişlerinden (12 görüş) geldiği görülmektedir. Bu bulgu, MED maarif müfettişlerinin (1 görüş) aslında bu birleşmeyi onaylamadıkları ve birleşmeden önceki ikili denetim yapılanmasından memnun oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Son 15 yılda Türk Eğitim Sisteminde oldukça fazla değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerden biri de 2014 yılında 6528 sayılı Kanun ile eğitim denetiminin birleştirilmesidir. Maarif müfettişlerinin Türk eğitim denetimi sisteminde yaşanan birleşme hakkındaki görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmanın bulgularına göre bu birleşmenin gerekçeleri denetimi siyasi etkiye açmak, özlük haklarını iyileştirme, maarif müfettişlerinin benzer işleri yapması, denetimin tek elden yürütülmek istenmesi ve bağımsız/nitelikli denetim şeklinde sıralanmaktadır.

Türkiye’de eğitim denetimi ile ilgili yapılan değişimlerin genel çıkış noktasının eğitimin niteliğini arttırmak olduğu söylenebilir. 2014 yılındaki yeniden yapılanmanın yasal gerekçesi eğitimin etkililiğini artırma, eşgüdüm, verilerin tek merkezde toplanması ve iki grup müfettiş arasında işbirliğinin sağlanması şeklinde belirtilmiştir (6528 Sayılı Kanun). Ancak katılımcıların belirttiği denetimi siyasi etkiye açma, özlük haklarını iyileştirme, maarif müfettişlerinin benzer işleri yapması, denetimin tek elden yürütülmek istenmesi ve bağımsız/nitelikli denetim şeklindeki gerekçeler bu birleşmenin eğitimin niteliğini arttırmak yerine müfettişlerin haklarını iyileştirmeye ya da denetimi daha kontrolcü bir anlayışla yürütmeye dönük gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Memduhoğlu’nun (2012) bu birleşmeden önce yaptığı araştırmasında da denetmenler, Türkiye’de denetimin siyasi baskıya daha az maruz kaldığı ve bu baskıdan daha az etkilendiği yönünde görüş bildirmiştir. Kısacası Memduhoğlu’nun bu bulgusunun, bu birleşmenin denetimi siyasi etkiye açma gerekçesini destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Maarif müfettişlerinin farklı gerekçelerle bu birleşmeyi desteklemesi ya da karşı çıkması bu birleşmenin etkilerini ortadan kaldıramaz. Katılımcıların görüşlerine göre bu birleşme özellikle MED’leri statü kaybı, yanlı denetim, düşük motivasyon, çalışma barışı, görevlendirme ile çalışma gibi konularda olumsuz etkilemiştir. Diğer taraftan İED’ler de maaş, yolluk gibi konularda umduğunu bulamadığı için bu birleşmeden mali beklenti açısından olumsuz etkilenmiştir. Yalçın (2015) da bu birleşmenin mali haklara yansıtılmamış olmasının, unvanlar eşitlenirken imkânların eşitlenmemesinin düzenlemenin eksik kalan tarafı olduğunun altını çizmiştir. Bu birleşme ile maarif müfettişlerinin yaşadıkları sorunları Ceylan (2015) ise Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlılık, merkezde görevlendirme uygulaması, ders denetimi yetkisinin alınması, statü belirsizliği, işe uygun ücret verilmemesi, müfettişler arası gelir farkı, MEB’in denetim politikası olmaması, müfettişler üzerinden siyaset yapılması şeklinde sıralamaktadır. Bu araştırma sonuçları maarif müfettişlerinin birleşmeyle ilgili genel

olarak görevlendirme ile çalışma, statü belirsizliği, mali haklar gibi konularda sorun yaşadıklarını göstermektedir.

Bu birleşme daha genel olarak eğitim sistemi açısından değerlendirildiğinde tüm katılımcıların görüşleri denetimsizliğin en olumsuz etki olduğu yönünde birleşmiştir. Denetimin, eğitimle ilgili amaçlara ne düzeyde ulaşıldığına dair önemli bilgiler verdiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda Karakaya (2002) da eğitim denetiminin, okul yöneticisi, öğretmen ve diğer personelin mevzuatla kendilerine verilmiş görevlerin ne kadarını, nasıl, ne zaman yerine getirdiklerine, ne kadarına hâkim olduklarına, öğrenci kazanımlarının eğitim sistemine uygun olup olmadığına, eğitim-öğretim sürecinde kullanılan yöntem ve tekniklerin yerinde olup olmadığına ilişkin somut kanıtlar sunduğunu belirtmiştir.

Eğitim denetimi sisteminin birleştirilmesinin olumsuz etkilerinin ağırlıklı olması onun denetim sistemine getirdiği olumlu etkilerin göz ardı edilmesi anlamına gelmemektedir. Katılımcıların görüşlerine göre bu birleşme, iki denetmen grubunun işbirlikli çalışmasını ve birbirini yakından tanımalarını sağlamıştır. Katılımcılar denetim sürecine ilişkin birbirlerinden farklı şeyler öğrendiklerini düşünmektedir. Ayrıca bu birleşme ile birbirlerinin sorunlarını daha yakından tanıma fırsatı yakalamışlardır.

Eğitim denetimi sisteminin İl MEM bünyesinde birleştirilmesinin genel olarak doğru bulunmadığı söylenebilir. Denetimsiz bir eğitim sistemi olamayacağı için denetim sisteminde yenilik şarttır. 3797 sayılı Teşkilat Kanununda Teftiş Kurulu Başkanlığı denetim ve danışma birimi iken 652 sayılı KHK ile Rehberlik ve Denetim Başkanlığı adı ile hizmet birimine dönüştürülmüştür. 6528 sayılı Kanun ile de Rehberlik ve Denetim Başkanlığı kadrolu müfettişi olmayan bir birim haline gelmiştir. Bütün katılımcılar İl MEM bünyesindeki bu birleşmenin denetimin objektif şekilde yürütülmesine zarar vereceğine inanmaktadır. Bu sebeple katılımcılar çoğunlukla bakanlıkta ve bölgede ya da en azından valilik bünyesinde birleşmeyi alternatif olarak önermektedir. Öztürk (2014) de denetimin birleşmesinde ortaya çıkan bu sorunun bölge sistemine geçilip bakanlıkta merkez bölge oluşturularak giderilebileceğini belirtmiştir. Diğer taraftan Karakaya (2002) daha birleşmeden önce denetimin yeniden yapılanmasına ilişkin merkez teşkilatın bakanlıkta olması gerektiği ve illerdeki taşra teşkilatının hem İl MEM hem de Valilikten bağımsız olması şeklinde bir öneri getirmiştir. Kısacası denetimin birleştirilmesine yönelik önerilerin genel olarak merkezde birleşme şeklinde olduğu söylenebilir. Ayrıca son olarak 2016 yılındaki değişiklikle (6764 sayılı Kanun) tekrar Teftiş Kurulu Başkanlığına bağlı bakanlık maarif müfettişleri (750 Müfettiş ve Başkan) alınmıştır. Diğer maarif müfettişleri görev yapmak üzere il bünyesinde bırakılmıştır. Bu değişiklikle denetim sistemi birleşmeden öncekine benzer bir yapıya dönüştürülmüştür. Bu araştırma kapsamındaki görüşmelere ve bulgulara dayanarak, iki grup (İED ve MED) arasında yaşanan mesleki tükenmişlik, mali beklenti, statü kaybı, birleşmeden memnuniyetsizlik gibi sorunların yeniden dönüşüm üzerinde önemli rol oynadığı söylenebilir.

Türk eğitim denetimi sisteminde son yıllarda yapılan değişiklikler maarif müfettişlerinin sadece adlarını değil, görev tanımlarını da ilgilendirmektedir. 6528 sayılı Kanunla İl MEM bünyesinde görev yapmak ve rehberlik, denetim, inceleme ve soruşturma, araştırma, iş başında yetiştirme, değerlendirme görevlerini yerine getirmek üzere ihdas edilen maarif müfettişi kadroları 6764 Sayılı Kanunla şahsa bağlı kadro haline getirilmiştir. Böylece maarif müfettişlerine sadece inceleme, araştırma, rehberlik hizmetlerini yerine getirme yetkisi verilmiştir. Diğer bir deyişle maarif müfettişlerinin inceleme ve soruşturma, denetim yapma yetkileri ellerinden alınmıştır. Bununla birlikte; 6764 sayılı Kanundaki il müdürünün vereceği diğer görevleri yapar ifadesi maarif müfettişlerine muhakkik olarak inceleme ve soruşturma hatta ön inceleme yaptırılabilir şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, maarif müfettişi kadroları şahsa bağlı olduğu için bu görevi yerine getiren kişilerin herhangi bir nedenle bu görevden ayrılmaları halinde bu kadrolar iptal edilebilir. Kısacası İl MEM'lerde bu unvanla inceleme, soruşturma gibi görevleri yapan kimse kalmayabilir. Bu durum birleşmesinin yasal gerekçesinde belirtilen eğitim sisteminin niteliğinin ve etkililiğinin artırılmasını olumsuz yönde etkileyecektir.

2014 yılındaki birleşme ve sonrasında tartışmalar daha çok bir grubun (MED) statü kaybı, diğer grubun (İED) da özlük haklarının iyileştirilmemesi (eşitlenmesi) üzerine yoğunlaşmıştır. Bu nedenle 6528 sayılı Kanunda ifade edildiği gibi denetimin tek çatı altında birleştirilmesinin aslında eğitim sisteminin niteliğini artırmaya dönük bir işlev taşımadığını söylemek mümkündür. Ayrıca yeniden yapılanma ile ders denetimleri okul müdürlerine bırakılmış ve müfettişler eğitim-öğretim uygulamalarının gerçekleştiği sınıflardan uzaklaştırılmıştır. Ancak Türkiye’de okul müdürü olmak için denetimle ilgili uzmanlık bilgisi aranmamaktadır (MEB, 2015). Bu çalışma kapsamında ortaya çıkan temalar dışında katılımcılar ders denetiminden uzaklaştırılmalarını doğru bulmamaktadır. Bu durumu da “ders denetiminin uzmanlık gerektiren bir alan olması, okul müdürlerinin ders denetimi konusunda yeterli olmaması, ders denetimini objektif yapamayacağı, okullar arasında karşılaştırma yapamayacağı ve iyi örnekleri taşıyamayacağı” gibi nedenlere bağlamaktadır. Diğer taraftan dünyada Danimarka, Galler, İskoçya, İrlanda ve Singapur gibi okullarda içsel değerlendirme ile dışsal değerlendirmenin birlikte yürütüldüğü denetim modelleri bulunmaktadır. Bu bütünleştirilmiş denetim modelinde okulda yapılan içsel değerlendirme dışsal değerlendirmeye hazırlık süreci olarak kabul edilmektedir. Dışsal değerlendiriciler içsel değerlendirmeden gelen kanıtlara, raporlara bakarak okulun durum saptamasını, değerlendirmesini yapabilirler ve okulun ihtiyaçları doğrultusunda gelişme ve iyileştirme çalışmaları yürütebilirler (Çınkır, 2014). 2014 yılındaki yeniden yapılanma ile Türkiye’de de içsel değerlendirme ile dışsal değerlendirme birlikte yürütülmeye çalışılmaktadır. Ancak okul müdürlerinin eğitim denetimi ile ilgili nitelik ve yeterliklerinin (denetim deneyimi, çok yönlü değerlendirme gibi) geliştirilmeye ihtiyacı vardır (Yeşil ve Kış, 2015). Bu şekilde bütüncül bir anlayışla eğitim sistemini geliştirmek için daha gerçekçi adımlar atılabileceği söylenebilir.

Sonuç olarak, Türk eğitim sisteminde eğitim ve öğretimin denetimi belirli aralıklarla (1846-2016) yapısal ve biçimsel değişikliklere uğramıştır. Tablo 1a ve 1b’de görüldüğü üzere eğitim denetimi Osmanlı Devleti’nde 1869’da Genel Eğitim Tüzüğü’nün yayınlanması ve Eğitim Bakanlığının kurulması ile sistematik hale gelmiştir. Bu tarihten sonra hem merkez hem de taşrada yapılan değişiklikler nadiren müfettişlerin ayrılması/birleşmesi (1914-1961-2014), çoğunlukla unvanların ya da bağlı olunan denetim biriminin isim değişikliğinden öteye gitmemiştir. Aslında eğitim ve öğretimin niteliğini iyileştirmek amacıyla yapılan değişiklikler çoğunlukla biçimsel düzeyde kalmıştır. 2014’te yapılan eğitim denetiminin birleştirilmesi geçmişte (Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonunun (1993) raporunda ve 15. ve 17. Milli Eğitim Şuraları) de tartışılan bir konudur. Hatta alan yazında yapılan denetimle ilgili sınırlı sayıdaki çalışmada (Bilir, 1991; Akbaba Altun ve Memişoğlu, 2010; Memduhoğlu, 2012) denetim birimlerinin birleştirilmesi yönünde öneriler getirilmiştir. Ancak bu birleşmenin gerekçelerinin bilimsel bir dayanağının olmadığını söylemek mümkündür. Ayrıca bu birleşmenin, etkilenecek kişilerin fikri alınmadan bir anda gerçekleştirilmesi maarif müfettişleri arasında çatışmaya sebep olmuştur. Ayrıca yeni denetim yapısının klasik anlayışla yürütülmeye çalışılması görev ve sorumluluk alanlarında belirsizlik, görev binişmeleri, mesleki doyumsuzluk, tükenmişlik gibi pek çok soruna sebep olmuştur (Özer, 2015). Geline son noktada “büyük balık küçük balığı yutar” savından hareketle sayıca fazla olan eski İED’ler denetimin birleştirilmesinde büyük rol oynamıştır. Çünkü birleşme öncesinde İED’lerle yapılan araştırmalar ve Şura Kararları (MEB, 1996, 2006; Bilir, 1991; Akbaba Altun ve Memişoğlu, 2010; Memduhoğlu, 2012) bu kararın anlık değil, uzun ve kapsamlı bir çalışma sonucu olduğunu göstermektedir. Birleşme sonucunda İED’ler ile MED’lerin statüleri eşitlenirken özlük hakları aynı kalmıştır. Kısacası bu birleşmeden, her iki grup da beklediğini elde edemediği için memnun kalmamıştır ve bu yapılanma iki grup arasında çatışmalara yol açmıştır. 2016’da 6764 sayılı Kanun ile 751 kişinin tekrar merkeze atanması ve diğerlerinin il MEM’de şahsa bağlı kadrolarda çalışmaya devam ettirilmesi ise 2014’teki birleşmenin çok da doğru olmadığını somut bir kanıttır.

Öneriler

Eğitim denetiminin birleşmesi artı ve eksileri ile öncelikle müfettişleri sonrasında bütün eğitim sistemini yakından ilgilendirmektedir. Ancak eğitim denetiminde yapılan değişikliklerin asıl sorun olan eğitim niteliğini arttırmaya dönük somut adımlar sunması beklenmektedir. Bu noktada mevcut eğitim sisteminin durum saptaması, değerlendirmesi ve geliştirilmesi için dışsal ve içsel

değerlendirmenin bütünleŐtirildięi denetim bölgeleri oluŐturulmalıdır. Çünkü Türkiye kalabalık bir ğrenci (yaklaŐık 17 milyon 500 bin) ve ğretmen (yaklaŐık 1 milyon) nüfusuna sahiptir (MEB, 2017). Her bir müfettiŐin her okula ulaŐması ve her okuldaki ğretmen ve öğrenciyle birebir iletiŐime geçmesi olanaklı görülmemektedir. Bu sebeple okullarda okul yöneticileri, okul geliştirme ekipleri ve diğer eğitim paydaşları ile işbirliği yapılarak içsel değerlendirme süreci yürütülmelidir. Diğer taraftan bölgesel düzeydeki dışsal değerlendiriciler de okuldaki süreçleri ve bu süreçlerin yasa ile uyumunu denetleme görevini üstlenmelidir. Bu Şekilde eğitimin niteliği ve etkililiği içsel değerlendirmeden gelen somut kanıtlara dayalı ve dışsal değerlendiricilerin gözetiminde daha sağlıklı Şekilde artırılabilir.

Diğer taraftan dünyadaki eğitim denetimi anlayıŐındaki değişimlerin takip edilmesi önemlidir. Günümüzde hesapverebilirlik, kalite güvencesi, akreditasyon gibi kavramlar eğitim denetimini de yakından etkilemiştir. Bu bağlamda Türkiye'deki denetimde yapılan değişikliklerin biraz daha eğitim denetimine özerklik tanyan ve eğitim paydaŐlarını da sürece katan hem içsel hem de dışsal değerlendirmenin birlikte yürütüldüğü (bütüncül denetim) aędaŐ modellere kayması gerekir. Ayrıca denetmenler sürekli merkeze çekilmek yerine okullarda okul yöneticileri ve öğretmenlerle işbirliği yapmak için yönlendirilmelidir.

Eğitim niteliğinin merkezden gelen sınırlı sayıdaki (yaklaŐık 2 bin 500) denetmenle iyileŐtirilip geliŐtirilmesini beklemek doğru olmayacaktır. Bu nedenle okulların tamamının düzenli olarak denetimine olanak tanyacak alternatif denetim modelleri geliŐtirilmelidir. Örneğin; İrlanda'daki içsel (z-değerlendirme) ve dışsal değerlendirmenin bir arada yürütüldüğü bütüncül okul değerlendirme (whole school evaluation) yaklaŐımı (McNamara, O'Hara ve Aingleis, 2002) ya da Hollanda'da kalite standartlarına göre risklerin analiz edildiği ve okulların performanslarına göre denetim uygulanan risk odaklı denetim modeli (ınkır, 2014; Katipoğlu, 2014) incelenebilir. Diğer taraftan bu çalışmada uygulamadan olumlu ya da olumsuz etkilenen maarif mfettiŐileri ile görüŐülmüŐtür. Özellikle maarif mfettiŐilerinin ders denetimi yapmamalarının etkilerini belirlemek için okul yöneticileri ve öğretmenler üzerinde bir çalışma yürütülebilir.

Kaynakça

- Akbaba Altun, S. (2009, 14-15 Mayıs). *İlköğretim ve bakanlık müfettişlerinin denetimin birleştirilmesine yönelik görüşleri*. IV. Eğitim Yönetimi Kongresi'nde sunulmuş sözlü bildiri, Denizli.
- Akbaba Altun, S. ve Memişoğlu, S. P. (2008). Performans değerlendirmesine ilişkin öğretmen, yönetici ve müfettiş görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2008(53), 7-24.
- Akbaba Altun, S. ve Memişoğlu, S. P. (2010). İlköğretim müfettişlerinin denetimin yeniden yapılandırılmasına ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 9(2), 643-657.
- Akbaba Altun, S. ve Memişoğlu, S. P. (2011). Çoklu veri kaynağına dayalı değerlendirmenin okul iklimine etkisi. *İlköğretim Online*, 10(2).
- Akyüz, Y. (2015). *Türk eğitim tarihi* (27. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, İ. (2013). *Öğretimde denetim* (4. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Balcı, A. (2010). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü* (2. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Bilir, M. (1991). *Türk eğitim sisteminde teftiş alt sisteminin yapı ve işleyişi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bilir, M. (2014, 18 Aralık). Türkiye'de eğitim denetiminin tarihsel gelişimi ve son yapılan düzenlemeler. *Geçmişten Geleceğe Eğitim Denetimi ve Müfettişlik Paneli Bildiri Kitabı* içinde (s. 40-65). Ankara: Bilkent Üniversitesi.
- Buluç, B. (1997). Türk eğitim sisteminde teftiş ve denetim alt sisteminin gelişim süreci. *Bilgi Çağında Eğitim Dergisi*, 27-30.
- Carroll, M. (2007). One More Time: What is Supervision?. *Journal of Psychotherapy in Australia*, 13(3), 34-40.
- Ceylan, D. (2015). Müfettiş sorunları. *Eğitime Bakış Dergisi*, 11(33), 48-55.
- Cho, Y. (2014). The light and shadow of educational achievement in South Korea with suggestions for levelling up. S. K. Lee, W. O. Lee ve E. L. Low (Ed.), *Educational policy innovations levelling up and sustaining educational achievement* içinde (s. 123-142). Singapore: Springer Publications.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.) (2. bs.). Ankara: Siyasal Kitabevi. [Orijinal baskı 2013].
- Çınkır, Ş. (2010). *Eğitim örgütlerinde yeniden yapılanma ve kapasite geliştirme AB ülkelerinden örnekler*. Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Çınkır, Ş. (2014, 18 Aralık). *Çeşitli ülkelerde eğitim denetimi ve müfettişlerin eğitimi, seçim ve atama ölçütleri*. Geçmişten Geleceğe Eğitim Denetimi ve Müfettişlik Paneli'nde sunulmuş sözlü bildiri, Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Ehren, M. C., Altrichter, H., McNamara, G. ve O'Hara, J. (2013). Impact of school inspections on improvement of schools-describing assumptions on causal mechanisms in six European countries. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 25(1), 3-43.
- Ersoy, F. (2016). Fenomenoloji. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* içinde (s. 51-109). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş* (A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu, Çev.) (2. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık. [Orijinal baskı 2011].

- Glickman, C. D., Gordon, S. P. ve Ross-Gordon, J. M. (2014). *Denetim ve öğretimsel liderlik: gelişimsel bir yaklaşım* (E. Ağaoğlu, Çev.). Ankara: Anı yayıncılık.
- Irish National Teacher's Organization. (2014). *Guide to inspection in primary schools*. 12 Şubat 2015 tarihinde http://www.into.ie/ROI/InfoforTeachers/InspectionandProbation/GuidetoInspection/Guide_To_Inspection.pdf adresinden erişildi.
- Karakaya, N. (2002). Bakanlık ve ilköğretim teftiş sisteminin birleştirilmesi hakkında yeni eğitim teftişi modeli. *TSA Dergisi*, 6(2), 61-68.
- Katipoğlu, İ. (2014). *Milli eğitim denetçilerinin risk odaklı kurum denetim modelini benimseme ve okullarda uygulanabilir bulma düzeyleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Katipoğlu, İ. (2016). Ministry of national education inspectors' adoption level of risk-based inspection model and the consideration of its applicability at schools. *Eurasian Journal of Educational Research*, 66, 407-428.
- Kyriakides, L. ve Campbell, R. J. (2004). School self-evaluation and school improvement: A critique of values and procedures. *Studies in Educational Evaluation* 30, 23-36.
- MacBeath, J. (2005). *Schools must speak for themselves: The case for school-self evaluation*. London: Routledge.
- McNamara, G., O'Hara, J. ve Aingléis, B. N. (2002). Whole-school evaluation and development planning: An analysis of recent initiatives in Ireland. *Educational Management & Administration*, 30(2), 201-211.
- Memduhoğlu, H. B. (2012). Öğretmen, yönetici, denetmen ve öğretim üyelerinin görüşlerine göre Türkiye'de eğitim denetimi sorunsalı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 135-156.
- Memduhoğlu, H. B., Aydın, İ., Yılmaz, K., Güngör, S. ve Oğuz, E. (2007). The process of supervision in the Turkish educational system: Purpose, structure, operation. *Asia Pacific Education Review*, 8(1), 56-70.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage Publication.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1996, 13-17 Mayıs). 15. *Milli Eğitim Şûrası*. 2 Şubat 2015 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113559_15_sura.pdf adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006, 13-17 Kasım). 17. *Milli Eğitim Şûrası*. 2 Şubat 2015 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113631_17_sura.pdf adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). *Milli Eğitim Temel Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. 2 Şubat 2015 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140314-1.htm> adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). *Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Görevlendirilmelerine Dair Yönetmelik*. 23 Eylül 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/10/20151006-2.htm> adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). *Teftiş ve denetimde köklü değişiklik*. 17 Şubat 2017 tarihinde <http://www.meb.gov.tr/teftis-ve-denetimde-koklu-degisiklik/haber/12550/tr> adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). *Milli Eğitim İstatistikleri örgün eğitim*. 12 Eylül 2017 tarihinde http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_03/31152628_meb_istatistikleri_organ_egitim_2016_2017_1.pdf adresinden erişildi.

- Ofsted. (2009). *Every child matters Framework for the inspection of schools in England*. 10 Şubat 2015 tarihinde http://www.ige.min-edu.pt/upload/AEE_2010/frameworkInspectionSchools_Apr091.pdf adresinden erişildi.
- Ofsted. (2013). *The framework for inspecting boarding and residential provision in schools*. 10 Şubat 2015 tarihinde https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/379399/The_20framework_20for_20inspecting_20boarding_20and_20residential_20provision_20in_20schools.pdf adresinden erişildi.
- Ofsted. (2015). *School inspection handbook*. 10 Şubat 2015 tarihinde https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/391531/School_inspection_handbook.pdf adresinden erişildi.
- Özer, Z. (2015). Eğitim denetiminde değişim süreci ve paradigma arayışları. *Eğitime Bakış Dergisi*, 11(33), 62-67.
- Öztürk, M. (2014, 18 Aralık). Türkiye’de maarif müfettişlerinin uygulamada karşılaştıkları sorunlar. *Geçmişten Geleceğe Eğitim Denetimi ve Müfettişlik Paneli Bildiri Kitabı* içinde (s. 97-113). Ankara: Bilkent Üniversitesi.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Perry, C. (2013). *Approaches to school inspection*. North Ireland Research and Information Service Research Report (Kuzey İrlanda Araştırma ve Bilgi Servisi Araştırma Raporu), NIAR 521-13. 11 Şubat 2015 tarihinde <http://www.niassembly.gov.uk/globalassets/documents/raise/publications/2013/education/12613.pdf> adresinden erişildi.
- Programme for International Student Assessment. (2016). 2015 PISA sonuçları açıklandı: Türkiye kaçınıcı sırada?. 15 Ekim 2016 tarihinde <http://www.kamugundem.com/egitim/2016-pisa-sonuclari-aciklandi-turkiye-kacinci-sirada-h6391.html> adresinden erişildi.
- Schleicher, A. (2007). *How the world’s best-performing school systems come out on top. Executive Summary*. OECD Publishing.
- Sullivan, S. ve Glanz, J. (2015). *Okullarda eğitim ve öğretimi geliştiren denetim* (A. Ünal, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Taymaz, H. (2013). *Eğitim sisteminde teftiş kavramlar ilkeler yöntemler* (10. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Tonbul, Y. ve Baysülen, E. (2017). Ders denetimi ile ilgili yönetmelik değişikliğinin maarif müfettişlerinin, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri açısından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 16(1), 299-311.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu. (1993). Araştırma Komisyonu Raporu.
- Vanhoof, J. ve Petegem, P. V. (2007). Matching internal and external evaluation in an era of accountability and school development: Lessons from a Flemish perspective. *Studies in Educational Evaluation*, 33, 101-119
- Whitby, K. (2010). *School Inspection: Recent experiences in high performing education systems. Literature Review*. UK: CfBT Education Trust Publication.

- Wolf, I. F. ve Verkroof, J. J. H. (2011). Evaluatie van de theorie en praktijk van het nieuwe onderwijstoezicht [Evaluation of theory and practice of risk-based school inspections in the Netherlands] (SICI, ev.). *Tijdschrift voor Toezicht*, 2(2), 7-24.
- Yalçın, A. (2015). Denetimini unvan, imkân ve yetki sorunu. *Eğitime Bakış Dergisi*, 11(33), 1-3.
- Yalçınkaya, M. (1990). Türk eğitim sisteminde teftiŐin bütünleŐtirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(1), 245-266.
- Yeşil, D. ve Kış, A. (2015). Okul müdürlerinin ders denetimine ilişkin ğretmen görüŐlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 27-45.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.